

UVIC

FACULTAT D'EDUCACIÓ
TRADUCCIÓ I CIÈNCIES
HUMANES

Curs 2016-2017

ENCOMI DE
**RAMON PINYOL
I TORRENTS**

Amb motiu de la seva lliçó de jubilació:

**LA LITERATURA POPULAR:
REIVINDICACIÓ I UNS COMENTARIS**

Vic, 18 de gener de 2017

ENCOMI DE RAMON PINYOL i TORRENTS

Professor del Departament de Filologia
i Didàctica de la Llengua i la Literatura

Fotografía: U_Media UVic

I. Docència i gestió: una constant

Em plau molt ser avui aquí per poder parlar sobre Ramon Pinyol i Torrents, persona a la qual considero alhora company, mestre i amic. Fa molts anys que conec el Dr. Ramon Pinyol i he de dir que en molts aspectes, tant docents com de recerca, me'n sento deixeble.

Deixeu-me començar aquest encomi amb un record de quan el vaig conèixer. Quan jo acabava els estudis de Filologia Catalana, em vaig matricular a la formació que en aquell moment s'exigia per poder fer classes a l'ensenyament secundari: el CAP. La formació incloïa unes pràctiques obligatòries que, gairebé sempre, esdevenien un mer tràmit. La sort va determinar que les meves es fessin als barracons de l'Extensió de Batxillerat que hi havia a Esparreguera, on Ramon Pinyol feia classe, i que ell en fos el tutor. Això em va alegrar molt perquè, tot i que no hi havia tractat mai personalment sí que hi tenia algunes relacions indirectes perquè ell i jo compartim l'origen olesà. Al moment que vaig presentar-m'hi ja vaig veure que les meves pràctiques del CAP no serien un mer tràmit. El professor que me les dirigiria era una persona entusiasta, amb una connexió molt forta amb els seus estudiants, convençut de la missió social immensa que l'ensenyament de la llengua i de la literatura catalanes tenia en aquell entorn i que, a més, tractava ambdues matèries amb un domini i una passió que les feia interessants per als estudiants. Em va fer assistir a les seves classes, m'hi va fer participar, em va ensenyar a escriure la programació d'una assignatura i em va fer impartir una classe, el meu primer intent de classe...

Després d'aquell episodi, vaig retrobar Ramon Pinyol tres anys més tard quan novament l'atzar em va enviar —aquest cop, de professor— al que llavors ja era l'Institut El Cairat, construït gràcies a un equip directiu del qual ell era una peça clau. He de dir que en aquell moment Ramon

Pinyol, malgrat que era prou jove, acumulava molta experiència com a gestor, com a professor i com a activista cultural i això el convertia en una persona àmpliament reconeguda en aquell entorn.

A part dels que ja he esmentat, l'aspecte que jo trobo més destacable de la seva etapa a l'ensenyament secundari és que, a més dels intensos esforços de gestió i docència, mantenia viva la seva activitat i les seves relacions en el camp de la recerca. Això el va portar a treballar, de manera complementària a la docència (però no per complementària menys intensa), en el camp editorial. Voldria destacar la seva participació —al costat dels seus companys de sempre Manuel Llanas, Llorenç Soldevila i Glòria Casals— en dos dels manuals de COU i de BUP més exitosos i més influents del moment, bàsics per a la socialització i la normalització de la llengua i de la literatura catalanes, que van ser *NEXE* i *SOLC*, respectivament. També va intervenir, dins del mateix grup, en l'edició de bona part dels textos literaris més llegits pels escolars de Catalunya i, a més, en la redacció i direcció d'una *Història de la Literatura Catalana* adreçada al gran públic, acompanyada d'una col·lecció d'obres d'autors catalans imprescindibles. A banda de tots aquests fruits, el manteniment dels contactes en recerca i, sobretot, la relació amb Joaquim Molas (figura cabdal per a la trajectòria de Pinyol) el va anar inclinant cap als temes verdaguerians. Estudiant Verdaguer es va doctorar i a través del seu estudi va travar altres relacions: Ricard Torrents, Segimon Serrallonga, Manuel Jorba, Pere Farrés, Isidor Cònsul... Alhora, començava a actuar com a professor associat al Departament de Periodisme de la Universitat Autònoma de Barcelona.

Amb tot aquest bagatge, arribà a la Universitat de Vic el 1993 per a la creació de la seva primera Facultat, la de Traducció i Interpretació, en la qual ocupà el càrrec de cap d'estudis. Pel que fa a la docència, treballà des d'aquells primers anys amb un equip que reunia persones provinents de l'Escola de Mestres (Assumpta Fargas, Francesc Codina, Maica Bernal, Segimon Serrallonga...) i noves incorporacions (Eusebi Coromina, Manuel Llanas, jo mateix...). Aquest equip s'esforçà —naturalment amb la seva contribució activa— per desenvolupar noves fórmules i per donar nous enfocaments a l'ensenyament tradicional de la llengua i de la literatura i a ressaltar-ne els vessants més aplicats i culturals per adaptar

aquestes matèries a les necessitats i els interessos dels futurs traductors. A més, Ramon Pinyol començà de seguida a col·laborar amb Eumo Editorial, des de les més variades tasques i responsabilitats.

Pel que fa a la gestió dins de la Universitat, de cap d'estudis passà a vicerector d'Extensió Universitària l'any 1997 — el del reconeixement de la Universitat— en el primer equip del primer rector, Ricard Torrents, i de l'any 1999 al 2002 fou vicerector d'Afers Acadèmics, també amb Torrents. Es podrien destacar molts aspectes de la seva acció en aquell moment tan important per a la UVic, en el qual calia fer un gran esforç per homologar-la a les universitats ja constituïdes i alhora defensar-ne la singularitat dins d'un sistema universitari català que normalment s'hi mostrava poc comprensiu i, de vegades, agrament escèptic. La convicció de Ramon Pinyol i la seva absoluta aposta per fer de la UVic una universitat amb tots els ets i uts van contribuir decisivament a consolidar el projecte universitari de Vic. En clau més interna, va impulsar la implantació de noves titulacions i alhora va tenir la visió necessària per començar a preparar la universitat per a l'Espai Europeu d'Educació Superior ja molt d'hora, l'any 2000. Això va convertir la UVic en una de les universitats espanyoles pioneres en la preparació de l'harmonització cap a l'EEES i també va contribuir a posicionar-la externament.

Un cop acabada la seva etapa al Rectorat, es concentrà sobretot en la recerca, tant en els grups i els projectes com a través de la Càtedra Verdager, i hi ha desplegat fins al moment de la jubilació una intensa activitat, de la qual no parlo per no trepitjar la intervenció de la directora del Departament i successora seva a la Càtedra, M. Àngels Verdager. Pel que fa a la docència, ha continuat ensenyant llengua als futurs traductors i ha participat en els diferents programes de màster i de doctorat de l'àrea, lligant els resultats de la seva recerca amb la formació. També s'ha mantingut actiu en projectes d'Eumo Editorial.

Voldria acabar aquest repàs reivindicant per a Ramon Pinyol la condició de constructor. Ens trobem davant d'una persona que ha dedicat tots els seus esforços (fins ara, perquè això no acabarà aquí encara) a construir: començant per les batalles perquè a Esparreguera hi hagués institut, amb els manuals angulars de l'ensenyament secundari, organitzant la primera facultat de la Universitat de Vic, impulsant la innova-

ció acadèmica i contribuint a crear els fonaments de la docència i de la recerca en els grups i en els projectes que ha portat a terme en aquesta universitat. La que he intentat resumir és la trajectòria, perseverant i tenaç, d'un autèntic constructor, artífex de moltes obres que, en part, he viscut, de les quals he gaudit i que m'honora haver pogut exposar ara davant d'ell i davant de tots vosaltres.

Moltes gràcies, Ramon.

Pere Quer

Departament de Filologia i Didàctica de la Llengua i la Literatura

II. Investigació literària i verdagueriana

Dins del món de la recerca, tal com s'entén i l'organitzen avui en dia, Pinyol ha excel·lit en els dos fronts necessaris per poder aconseguir el reconeixement de les agències de qualitat i d'avaluació: ha dirigit grups i projectes i, evidentment, ha fet investigació.

En el primer front, ha estat investigador principal de tres projectes I+D sobre Jacint Verdaguer: «L'obra i la figura de Jacint Verdaguer: elaboració d'edicions crítiques i filològiques i estudi de la seva recepció nacional i internacional coetània i posterior» (2012-2014), «Verdaguer: edició crítica i recepció hispànica i internacional» (2009-2011) i «Jacint Verdaguer: edició crítica, fonts, context i recepció» (2004-2007).

Verdaguer i la seva edició i recepció ha estat la línia principal del grup de recerca que Pinyol ha coordinat fins ara, «Textos literaris contemporanis: estudi, edició i traducció», on s'aplega la major part de la investigació que sobre literatura contemporània es desenvolupa a la Universitat, grup que ha estat primer reconegut per l'AGAUR com a Singular finançat, que fou després Consolidat finançat i que avui és Consolidat no finançat (2005 SGR-00109; 2009 SGR-736; 2014 SGR-1380).

També cal recordar que, des de la direcció de la Càtedra Verdaguer d'Estudis Literaris amb Pinyol al capdavant, s'han promogut diverses activitats congressuals que han impulsat la recerca a la UVic, en col·laboració amb altres universitats o institucions acadèmiques (jornades sobre edició de textos, sobre Agustí Bartra, Miquel Martí i Pol o M. Àngels Anglada, per exemple), o s'ha participat en la seva organització, com les jornades internacionals sobre els Jocs Florals, per posar un cas.

En el front de la investigació pròpiament dita que ha dut a terme Pinyol, si fem cas del seu resum de la trajectòria científica del currículum vitae en format AQU —el que serveix per demanar sexennis—, hi ha dos trets destacats: en primer lloc, la dedicació als estudis verdaguerians i, en segon lloc, els estudis sobre la història de la traducció i la recepció literària a Catalunya. En tots dos, que ara repassarem sumàriament, es compten moltes publicacions (llibres, capítols i articles) i moltes participacions en congressos nacionals i internacionals.

i) El vessant verdaguerista es remunta, aproximadament, al 1985 i té uns referents clars que van portar Pinyol per aquesta línia: Ricard Torrents, Joaquim Molas i Pere Farrés.¹

Ricard Torrents, a qui coneix personalment des de febrer de 1986, el va integrar primer en la redacció de l'*Anuari Verdaguer* i després en la constitució de la Societat Verdaguer, entitat nascuda en el si de la Fundació Universitària Balmes. Des de llavors, ha estat vinculat a la revista i a l'entitat (ara n'és vicepresident) i, és clar, als projectes que s'hi han engegat: sobretot els Col·loquis Verdaguer —es prepara el X— i l'Obra Completa, que promouen i publiquen la Societat primer amb Eumo Editorial i ara amb Edicions Verdaguer —de fet, Pinyol, juntament amb Farrés, Molas i Torrents, va redactar «Per a una edició crítica de les obres completes de Jacint Verdaguer», el que és la justificació teoricopràctica dels criteris de la col·lecció.

Amb paraules seves a l'encomi de Ricard Torrents, va ser a partir del I Col·loqui sobre Verdaguer celebrat el 1986 que «vaig quedar enganxat als verdagueristes vigatans i ja no me n'he pogut desfer». L'amic verdaguerista Pere Farrés —que va formar part del «nucli dur de les activitats i els estudis verdaguerians», com el mateix Pinyol— fou el que insistí que participés a aquell col·loqui «per veure si [el tema] donava» —encara estava buscant el tema de tesi— i finalment Pinyol hi presentà una comunicació sobre l'oda «A Barcelona» de Verdaguer. Al cap de sis anys, sota la direcció del Dr. Molas, amb la tesi, *Pàtria, de Jacint Verdaguer. Edició crítica* llegida l'1 de juny de 1992, aconseguia el títol de Doctor en Filosofia i Lletres —Filologia Catalana— per la Universitat Autònoma de Barcelona.

Deixeble de Molas i de Torrents i company de Farrés, doncs, en el camp verdaguerista, destaquen les edicions crítiques de dos llibres de primer ordre de Verdaguer (*Pàtria*, el de la tesi, i *Montserrat. Llegendari*,

1. De tots tres, Pinyol n'ha repassat la seva tasca verdagueriana, deixant-hi també part de la seva trajectòria vinculada a Verdaguer: «Encomi de Ricard Torrents», dins Ricard TORRENTS, *Què és la Universitat o de la conveniència de rellegir Humboldt*. Universitat de Vic, 2007, p. 3-14; «Pere Farrés, verdaguerista i verdaguerià», dins Pere Farrés. *In memoriam*. Barcelona: PAM, 2010, p. 53-59; «Joaquim Molas, verdaguerià», dins *A Joaquim Molas*. Barcelona: PAM, 1996, p. 137-140.

cançons, odes, fet amb Maur M. Boix); a més, ens consta que treballa amb l'edició crítica de diversos títols per publicar a Verdaguer Edicions. També remarcarem —per a la col·lecció Jacint Verdaguer, *Totes les obres*, que van dirigir Isidor Cònsul i Joaquim Molas (vol. IV, Edicions Proa, 2006)— la seva labor d'editor filològic d'obres inèdites (*Jesús Amor i Cor de Jesús*), de recopilador i editor de la poesia dispersa (cent trenta-vuit peces localitzades) i d'editor d'obres pòstumes que ha revisat profundament (*Perles del «Libre d'Amic e amat», Càntic dels càntics precedit de Los jardins de Salomó, Los pobres i Sants*). Finalment, només apuntem que ha fet treballs presentats en col·loquis i/o publicats en revistes, que abasten múltiples aspectes del verdaguerisme i que no tenim prou espai per esmentar.

I fins aquí, el *verdaguerista*, és a dir, l'estudiós, l'especialista i l'editor de Verdaguer. Però si continuem amb una nomenclatura que ell va utilitzar en un homenatge a Pere Farrés, també hi ha hagut el Pinyol *verdaguerià*, que beu inevitablement del *verdaguerista*. En conferències i xerrades, treballs de divulgació en revistes no indexades, exposicions, etc., ha difós la vida i l'obra del gran difós de la Renaixença.

2) En la línia temàtica de la història de la traducció i la recepció literària, Pinyol participà des de l'inici en els projectes I+D del MEC «Editorials, traduccions i traductors a la Catalunya contemporània» (2000-2003) i «Traducció i edició a la Catalunya contemporània» (2004-2009), liderats per Manuel Llanas amb un grup de recerca darrere, constituït durant el curs 1997-1998 —sens dubte un dels més antics de la Universitat de Vic— amb professorat de diferents departaments de la Facultat de Ciències Humanes, Traducció i Documentació i reconegut el 2005 per l'AGAUR com a Singular (2005 SGR-00351). De fet, és una línia ben fructífera que es va integrar després al grup «Textos literaris contemporanis: estudi, edició i traducció», de què hem parlat abans.

Així, Pinyol ha treballat en diversos aspectes d'aquest àmbit, amb aportacions que són novedoses i que, fins avui, són de referència —literatura russa i polonesa fins a la guerra civil, Jules Verne, Arthur Conan Doyle, la traducció vuitcentista feta per dones. En aquest camp, ha pogut aplicar les seves recerques als cursos de doctorat i de màster en què ha participat, en els treballs d'investigació que ha portat i en les tesis

llegides de les quals ha estat director —en dues d'aquestes, una sobre les traduccions franceses de Verdaguer (Núria Camps) i una altra sobre la recepció hispànica de *Canigó* (Laura Vilardell), es relliguen els dos principals àmbits de recerca que hem resseguit: Verdaguer, traducció i recepció.

Dins de la seva extensa bibliografia en tots dos àmbits, val la pena de destacar que hi trobem treballs amb els investigadors de la seva generació o més grans —Torrents, Farrés, Jorba, Llanas—, però també amb els joves: Quer, Verdaguer, Vilardell, Camps. Aquesta darrera tasca, la d'acompanyar els novells, també ha sabut i volgut fer-la.

A partir dels dos fronts que apuntàvem a l'inici d'aquesta part, Ramon Pinyol ha contribuït a ben posicionar l'estudi de Jacint Verdaguer i de la literatura catalana vuitcentista, i l'estudi de la història de la recepció literària —és a dir, l'estudi de les humanitats— des de dins de la Universitat de Vic en el mapa de la recerca internacional i dels Països Catalans. La trajectòria investigadora que hem embastat fins aquí li va valer, sens dubte, per ser membre numerari de la Secció Històrico-Arqueològica de l'Institut d'Estudis Catalans des de febrer de 2014.

Finalment, sempre ha dit que, quan tingui temps, vol aprofundir en la recerca sobre el teatre popular —sobretot, les passions— i sobre la literatura popular, temes a què s'ha dedicat puntualment. Potser la jubilació —i la lliçó d'avui— en serà el punt d'arrencada.

* * *

[...] Lo cornamusaire no és pas de fusta; prou s'haurà adonat de l'insult, que li ha caigut com una pedra a sobre el cap; prou l'haurà sentit com una punyida en lo fons de la seva ànima; mes, avesat a la lluita de la vida, i fet de petit a les males anyades, ha seguit Tallers amunt inflant la cornamusa i sense mudar de tonada, talment com si hagués sentit ploure, esperant tal volta que al girar la cantonada se li giraria també lo vent de la fortuna.

Aquell acte de fermesa era una reprensió per ma debilitat. Aquell home senzill, que probablement no sap de llegir, té més coneixement del món que jo, i per això el tracta amb lo menyspreu que es mereix. [...]

Jo he presa aqueixa inesperada lliçó com a vinguda de les mans de la Providència, i, sense necessitat de veure camps i muntanyes, me n'he tornat a casa curat de l'esplín, penedit d'haver-me volgut despedir de la poesia, ignocenta companya de ma vida, que tant bé m'ha fet, i amb ganes de reconciliar-me amb la lira si algun raig d'inspiració Déu m'envia en ma vellesa. «Coratge, doncs, avant i fora!», m'he dit a mi mateix. «Cantem encara: qui canta sos mals espanta. *Exurge gloria mea; exurgepsalterium et cithara.*»

Jacint Verdaguer. «Lo cornamusaire», a cura de Francesc Codina
(*Totes les obres*, I. Barcelona: Proa, 2003, p. 557)

Per tancar aquest encomi, un apunt més personal encapçalat per un fragment d'un text que als verdagueristes ens agrada i que representa el Verdaguer «modern» i el prosista-poeta que creu en la seva obra i en la seva pervivència: és la figura que reivindicuem i estudiem.

Ramon, ha estat i és un honor compartir els teus mestres, però, sens dubte, tu també has estat un mestre. Des del 2000 de manera esporàdica i des de 2002-2003 molt més intensament, has estat al meu costat, essent mestre i company alhora. Mentre em dirigies la tesi doctoral quan va faltar Pere Farrés, el primer director; en les tasques de la comissió permanent de la Societat Verdaguer, en els comitès organitzadors dels Col·loquis i en la redacció de l'*Anuari Verdaguer*; des de la primera assistència i participació a un congrés a fora fins a la darrera, a Torí. I també mentre omplíem, amb la teva habilitat i expertesa, els papers per a un projecte o un ajut.

I acabo, recordant el text de Verdaguer («coratge», «avant i fora», «cantem encara») i confiant que per molts anys puguem gaudir de la teva recerca i del teu guiatge. Gràcies de debò, moltíssimes gràcies.

M. Àngels Verdaguer

Directora del Departament de
Filologia i Didàctica de la Llengua i la Literatura
i de la Càtedra Verdaguer d'Estudis Literaris

UVIC

FACULTAT D'EDUCACIÓ
TRADUCCIÓ I CIÈNCIES
HUMANES